

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
ГОМБОЖАВЫН ЗАНДАНШАТАР ТАНАА

Хориг тавих тухай

Монгол Улсын Их Хурал 2021 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийг дагалдах хуулиудын хамт баталж, 2021 оны 01 дүгээр сарын 18-ны өдөр Ерөнхийлөгчийн Тамгын газарт ёсчлон ирүүлсэнтэй танилцлаа.

Монгол Улсын Үндсэн хуульд өнгөрсөн гучаад жилийн хугацаанд хүчин төгөлдөр нэмэлт, өөрчлөлт хоёр удаа орсон бөгөөд 2000 оны нэмэлт, өөрчлөлтийг иргэд дордохын долоон өөрчлөлт хэмээн нэрлэн шүүмжилдэг бол 2019 оны нэмэлт, өөрчлөлтийн үр дагавар хараахан мэдрэгдэх болоогүй байна.

Гэвч Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийг төгөлдөржүүлэх амин чухал хуулиудыг баталж буй эрх баригчдын бодлогоос Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтийн үзэл баримтлал, зорилгыг үгүйсгэсэн, зөвхөн тодорхой ашиг сонирхлоо гүйцэлдүүлэхэд далим мэт байдлаар ашиглах хандлага илэрхий ажиглагдаж байгаа нь үр дүнд бус Үндсэн хуулийн хямралд хүргэж мэдэх бодит эрсдэлийг дагуулж байна.

Монгол Улсын Үндсэн хууль “Монголын ард түмэн бид” хэмээн эхэлж, “Мэдэгтүн, Сахигтун” гэж төгсдөг. Энэ нь Үндсэн хууль бол аль нэг нам, салбар, хэсэг бүлэгт зориулагдсан, дуртайгаараа тайлбарлаж, дур зоргоороо хэрэгжүүлдэг ердийн дүрэм, журам биш, Монголын нийт ард түмэнд зориулагдсан, нийтээрээ даган мөрдөж, чанд сахин биелүүлбэл зохих нийгмийн гэрээ, зөрчиж үл болох дээд хууль мөн болохыг илэрхийлнэ.

Өнгөрсөн хугацаанд Үндсэн хуулиа ойлгон мэдэж, сахин биелүүлэхийг зорьж, хичээхийн оронд үзэл санаа, үндэслэлийг нь дураараа мушгин тайлбарлах хэнээтэн, санаатангууд олширч, үр дүнд нь “ардчилсан ёс, шударга ёс, тэгш байдал”-ын зарчим бүрэн алдагдаж, эмх замбараагүй дур зорго ноёлон, үндэсний аюулгүй байдал тартагтаа тулж байна.

Улсын Их Хурлаас 2021 оны 01 дүгээр сарын 15-ны өдөр баталсан энэхүү Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулиар Үндсэн хуулийн суурь зарчмын дагуу бусад эрх мэдэлтэй харилцан тэнцвэртэй, алинаас нь ч хамааралгүй, бүрэн хараат бус, бие даасан байдлаар ажиллах ёстой шүүх эрх мэдлийг Улсын Их Хурлын хэт олонхоор дамжуулан эрхшээл, нөлөөлөлдөө авах гэсэн эрх баригч нам, улс төрчдийн зүй бус зорилго биеллээ олох гэж байгаа тул хэсэгчлэн хориг тавьж, төр улсын түүхэнд тэмдэглэн үлдээх нь зөв гэж үзлээ.

1. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүдийг Улсын Их Хурлын даргын захирамжаар байгуулагдсан, Улсын Их Хурлын гишүүнээр ахлуулсан ажлын хэсэг сонгон шалгаруулж, санал болгох замаар Улсын Их хурлаас томилох тухай заасан хуулийн зохицуулалтууд нь шүүхийн боловсон хүчний бодлого болон шүүхийн сахилга хариуцлагын асуудалд улс төрийн нөлөө шууд орох, шүүх эрх

мэдлийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг бүрэн алдагдуулах гол үндсийг бүрдүүлж байна.

Өөрөөр хэлбэл Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүдийг Улсын Их Хурал буюу угтаа төрийн эрх баригч нам, түүний гишүүн улс төрчид өөрөө сонгож, өөрөө томилох замаар Үндсэн хуулийн байгууллагуудыг эрхшээл, нөлөөлөлдөө бүрэн авч байгаа нь шүүгчийг томилох, шүүгчид хариуцлага хүлээлгэх үйл ажиллагаанд нөлөөлөн оролцох нөхцөлөө бүрдүүлсэн хэрэг болж байна.

Шүүхийн шинэчлэл нь Үндсэн хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлтийн хүрээнд, эрх мэдлийн хяналт-тэнцлийн зарчмыг чанд баримтлах замаар шүүх эрх мэдлийн хүрээний алдаа, завхрал, гажуудлыг засах, шударга шүүхээр шүүлгэх иргэний эрхийг зохих ёсоор хангах, шударга ёсыг тогтоон бэхжүүлэх, улмаар нийгмийн амьдралд эргэлт, өөрчлөлт авч ирэхүйц тодорхой үр дүнд чиглэх ёстой.

Шинэчлэгдэн батлагдсан Монгол Улсын шүүхийн тухай энэхүү хуульд ололт, дэвшилттэй зохицуулалтууд олон тусгагдсаныг үгүйсгэхгүй боловч алдаа завхралд хөтөлж буй гол асуудлуудыг бүрэн засаж, залруулаагүй тохиолдолд тэрхүү ололт, дэвшилттэй зохицуулалтууд нь үл бүтэх зорилгыг хэрэгжүүлдэг гол түлхүүр, механизм болж хувирна.

Үндсэн хуульд орсон нэмэлт, өөрчлөлтийн үндсэн зорилго нь аль нэг институт, эрх мэдлээс хараат бусаар ажиллаж чадах Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хороог бүрдүүлэх явдал байсан.

Энэ зорилгоор Үндсэн хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах Зөвшилцлийн ажлын хэсгийн хүрээнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүдийг томилох бүрэн эрхээсээ сайн дураар татгалзсан бол Монгол Улсын Их Хурал “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” 2020 оны 02 дугаар тогтоолоороо “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваарь”-ийг баталж, тус хуваарийн 3.1.1-д “Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бие даасан, хараат бус, тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор түүний бүрэлдэхүүний тавыг шүүгчид дотроосоо хувь тэнцүүлэн сонгож, бусад таван гишүүнийг бусад институтээс тэнцвэртэй оролцооны үндсэн дээр нээлттэй нэр дэвшүүлэн, сонгон шалгаруулж томилох”, 3.2.3-т “Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүдийг ...холбогдох институтээс тэнцвэртэйгээр бүрдүүлэх зарчмыг хуульчлах” хэмээн тус тус зааж, Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн зорилго, батлагдсан заалтуудын утга агуулга болон батлагдах хуулиудын үзэл баримтлалыг чиглэл болгосон байдаг.

Ийм тодорхой үндэслэл, эрх зүйн орчин бүрэлдсэн байхад Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүдийг Улсын Их Хурлаас шууд томилохоор хуульд зааж байгаа нь Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн зорилго, суурь үзэл баримтлалд огт нийцэхгүйгээс гадна шүүгчийг хуульчдаас шилж олох, шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах үүрэг, зорилготой Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийг, мөн шүүгчийг албан тушаалаас нь түдгэлзүүлэх, огцруулах болон сахилгын

бусад шийтгэл ногдуулах чиг үүрэг бүхий Шүүхийн сахилгын хорооны үйл ажиллагааг эрх мэдлийн нэг институт болох Улсын Их Хурал, эрх баригч намаас шууд хамааралтай болгож байгааг хараад суух боломжгүй юм.

Дур зоргын ийм зохицуулалтууд нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан "... хууль дээдлэх нь төрийн үйл ажиллагааны үндсэн зарчим мөн", Дөчин есдүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан "Шүүгч хараат бус байх ...", мөн зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан "Шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг хангах зорилгоор Шүүхийн ерөнхий зөвлөл ажиллана", Далдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан "Үндсэн хуульд хууль, зарлиг, төрийн байгууллагын бусад шийдвэр, нийт байгууллага, иргэний үйл ажиллагаа бүрнээ нийцсэн байвал зохино" гэсэнтэй тус тус нийцэхгүй байна.

Мөн Үндсэн хуулийн Хорин тавдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан Улсын Их Хурлын онцгой бүрэн эрхэд "Улсын Их Хурлын Байнгын хороо, Засгийн газар, хуульд зааснаар Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг бусад байгууллагын бүтэц, бүрэлдэхүүнийг тогтоох, өөрчлөх" асуудал хамаарах бөгөөд Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хороо нь Улсын Их Хуралд ажлаа шууд хариуцан тайлагнадаг, түүний харьяа байгууллагууд огт биш гэдэг нь нэн тодорхой юм. Улсын Их Хурал эрх мэдэл, дур зоргоо өөрөө хязгаарлах, үндсэн бүрэн эрхдээ хамаарахгүй асуудлыг өөртөө хамаатуулж хуульчлахаас сайн дураар татгалзах чадамжгүй бол энэ нь Үндсэн хуулийн хямралд хөтлөх гол хүчин зүйл болно.

Иймд Улсын Их Хурал шүүхийн боловсон хүчин, шүүгчийн сахилга, хариуцлагын асуудлыг хариуцсан Үндсэн хуулийн байгууллагуудыг төрийн аль нэг эрх мэдлээс хараат бус байлгах чиглэлд эрх зүйн үндсийг нь бүрдүүлэх Үндсэн хуулиар хүлээсэн үүргээ биелүүлж, өөрт олгогдоогүй эрх мэдлийг хуульчлан авах байдлаар хууль тогтоох эрх мэдлийг явцуу зорилгод буруугаар ашиглан, Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтийн зорилго, агуулгыг гажуудуулж, төрийн эрх барих байгууллагын нэр хүндийг сэвтүүлэх үр дагавар бүхий бодлого, шийдвэр гаргаснаа эргэн харж, засаж залруулах шаардлагатай байна.

Та бүхний тогтоосон ийм жишиг олон улсад байхгүй бөгөөд Монгол Улс ч мөн шүүхийн захиргааг бий болгон ажиллуулж ирсэн шинэхэн түүхэндээ Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг нэг эрх мэдэл, институтээс сонгон шалгаруулж, томилж байгаагүйг зайлшгүй анхаарч үзвэл зохино.

2. Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн болон Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнээр "эрх зүйч" этгээд ажиллах боломжийг хуульд тусгасан нь зүйд нийцэхгүй бөгөөд тус байгууллагуудад эрх зүйн байдлаараа адил биш, ялгамжтай бүрэлдэхүүн ажиллахаар болж байна.

Энэ хуулиар шүүгчид хариуцлага тооцох үндэслэлүүдэд зарим мэргэжлийн алдааг хамааруулахаар зохицуулсан. Тиймээс хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх эрхгүй этгээдэд ийм эрх мэдэл, үүрэг, хариуцлага хүлээлгэх нь зохисгүй байна. Өөрөөр хэлбэл, эрх зүйч этгээд хуульчийн мэргэжлийн алдааг тогтоож болохоор хуульчлах нь зүйд нийцэхгүй бөгөөд анагаах ухааны салбараар жишвэл, бага эмч хүн их эмчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны зөв бурууг дүгнэх, тогтоох, хариуцлага тооцох ямар ч боломжгүйтэй адил юм.

Үүнийг санамсаргүй зохицуулалт гэж үзэхгүй байна. Тодруулбал Улсын Их Хурал буюу эрх баригч нам өөрийн гишүүд, дэмжигчдийн хүрээний эрх зүйчдийг Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүнээр томилох гэсэн санаа, зорилготой зохицуулалт гэдэг нь илэрхий байх бөгөөд тэдгээр нь шүүгчийн хараат бус, шүүхийн бие даасан байдлыг алдагдуулах эрсдэл дагуулна. Эрх зүйчид хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааны дүрэм, ёс зүйн стандарт тавигддаггүй гэдгийг хууль тогтоогчид огт анхаарах хэрэгтэй.

3. Үндсэн хуулийн Дөчин наймдугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаар шүүхийг эрүү, иргэн, захиргааны зэрэг шүүн таслах ажлын төрлөөр дагнан байгуулж ирсэн өмнөх ололтыг бататган бэхжүүлж, улам боловсронгуй болгох ёстой. Гэтэл энэхүү хуульд эрүү, иргэний хэргийн анхан болон давж заалдах шатны шүүхийг тухайн шатанд нь дахин нэгтгэж, дотор нь эрүү, иргэний хэргийн чиглэлээр танхимтай байж болох агуулга бүхий зохицуулалт тусгасан нь нэгэнт хүрсэн ололтоос ухарч буй буруу шийдэл гэж үзэж байна. Шүүхийг шүүн таслах ажиллагааны төрлөөр дагнан байгуулах нь иргэн зөрчигдсөн эрхээ тухайн маргааныг харьяалах дагнасан шүүх, мэргэшсэн шүүгчээр шүүлгэх замаар хууль ёсны шүүхээр шүүлгэх эрхээ эдлэх боломж бөгөөд энэ талаар хүрсэн түвшин, олсон ололтыг бууруулж болохгүй юм.

4. Улсын Дээд шүүхийн ерөнхий шүүгчээс бусад шүүхийн ерөнхий шүүгч, танхимын тэргүүнийг тухайн шатны шүүхийн болон танхимын шүүгчид дотроосоо сонгодог байхаар зохицуулсан нь шүүгчдийг эрх ашгаар нэгдсэн бүлэглэл фракцуудад хуваагдах, өрсөлдөх, хуйвалдан тэмцэлдэх нөхцөл рүү түлхэж, шүүхийг өнөөгийн улс төрийн намуудаас өөрцгүй хэмжээнд ортол нь улам дордуулах бодит эрсдэлийг бий болгох бөгөөд үүнийг зөвшөөрч даамжруулбал Улсын дээд шүүхийн шүүгчдээс анхан шатны шүүхийн шүүгчид хүртлээ ашиг сонирхлоор сүлбэлдсэн, талцаж хуваагдсан тодорхой бүлэглэл фракцуудыг хуулиар байгуулж, Ерөнхий шүүгчдийг авч, ноёрхлоо тогтоосон бүлэглэл нь хонгил байгуулах, түүнийгээ удирдах хууль ёсны мэт зүй бус систем тогтоох аюултай байна.

Аливаа сонгууль оролцогчдоо тодорхой эрх ашгаар нэгдэх, түүндээ захирагдах, хамтран ажиллах, харилцаа холбоо тогтоох, өөр хоорондоо үүрэг хүлээх, үгсэж тохиролцох, байнгын хамтын ажиллагаа үүсгэх зэрэгт зүй ёсоор түлхдэг нь үгүйсгэх аргагүй, дэлхий нийтэд тогтсон зарчим гэдгийг Улсын Их Хурал анхаарах хэрэгтэй.

Нөгөө талаас Ерөнхий шүүгчийг сонгох утга бүхий энэ зохицуулалт нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Тавин нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсгийн заалтыг илэрхий зөрчсөн, дур зоргын шинжтэй зохицуулалт болж байна.

Үндсэн хуулийн нэмэлт, өөрчлөлтөөр Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн бүрэлдэхүүнийг 10 болгон өргөтгөсөн бол энэ хуулиар зөвлөлийн 5 гишүүнийг Улсын Их Хурал томилохоор заасан. Ийм нөхцөлд Ерөнхий шүүгчдийг ур чадвар, туршлагыг нь харгалзах тодорхой болзол, шалгуурын хүрээнд Шүүхийн ерөнхий зөвлөл сонгон шалгаруулж, Үндсэн хуулийн дагуу томилох нь зөв. Ингэснээр тулхтай, туршлагатай шүүгчид шүүх эрх мэдлийг удирдах боломж бүрдэнэ.

Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Ерөнхий Ассамблейгаас 1985 онд сайшаан баталсан Шүүхийн бие даасан байдлын талаарх үндсэн зарчмуудын 13-т “Шүүгчийг дэмжих буюу дэвшүүлэх тогтолцоо нь бодит хүчин зүйл, эзэмшсэн байх ур чадвар, туршлагад суурилсан байх ёстой” гэсэн байгааг мөн анхаарах хэрэгтэй.

Дагнасан шүүхийн зарчмаас ухарч, нэгдсэн шүүх байгуулах замаар шүүхийн эрх мэдлийг 30 гаруй ерөнхий шүүгчид төвлөрүүлэх, ерөнхий шүүгчдийг шүүгчид дотроосоо сонгодог болгох замаар шүүхэд эрх ашгийн төлөөх нэгдэл бий болгож хувийн сонирхлоор сүлбэлдсэн тодорхой бүлэг, фракцын удирдлагад шүүх эрх мэдлийг шилжүүлэх, улмаар шүүхийг босоо удирдлагатай болгож шүүгчийн хараат бус байдлыг бүрэн алдагдуулах эрсдэл агуулсан хуулийн тодорхой зохицуулалтууд нь Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүдийг сонгож, томилох эрхийг Улсын Их Хурал буюу эрх баригч намд олгосон хуулийн зохицуулалтуудтай нягт холбогдож, энэ бүхэнд улс төрчид нөлөөтэй оролцох, шүүхийн бүлэглэл, фракцтай хамтран ажиллах, улмаар хонгил үүсгэх, түүнийгээ бэхжүүлэх нөхцөлийг бүрэн бүрдүүлэхээр байна.

Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн энэхүү шинэчилсэн найруулгад тусгалаа олсон эдгээр асуудлууд нь шүүх эрх мэдлийг эрх баригч улс төрийн нам, улс төрчдийн нөлөөнд нэг мөр оруулах, шүүхийн бие даасан, шүүгчийн хараат бус байдлыг бүрэн алдагдуулах ноцтой эрсдэл бий болгож байна. Түүнчлэн энэхүү хуульд анхаарч үзэх, зохих ёсоор нь залруулах шаардлага бүхий дараах асуудал байна:

1. Шүүгчийн үйл ажиллагаанд хөндлөнгөөс нөлөөлөх нь хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах, хэлэлцэх зэрэг үйл ажиллагааны аль ч үед боломжтой тул хууль тогтоогч буюу улс төрч, шүүгч хоёрын харилцах сонгодог суваг болсон энэ харилцааг хориглох шаардлагатай гэж үзэж байна. Энэ хуульд шүүгч Улсын дээд шүүхээр дамжуулан хууль тогтоомжийн төсөлд саналаа өгөх зохицуулалтыг тусгасан. Иймд хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах ажлын хэсэгт аль ч шатны шүүгчийг оруулан түүний хараат бус байдалд хууль тогтоогч буюу улс төрчөөс нөлөөлөх боломж олгохыг хориглох нь зүйтэй.

2. Сахилгын шийтгэлийн хөнгөнөөс эхлэн хэт хүнд хүртэл 3 санкцыг зэрэг хэрэглэх эрхийг Шүүхийн сахилгын хороонд олгосон нь нэг талаас хөнгөн зөрчилд хэт хүнд шийтгэл оногдуулах эсхүл ноцтой зөрчилд хэт хөнгөн шийтгэл оногдуулах зэргээр гаргасан зөрчилд тохирсон шийтгэл оногдуулахгүйгээр үзэмжээр хандах нөхцөлийг бүрдүүлсэн байна. Шүүгчид оногдуулах шийтгэлийн төрлийн алтернатив хувилбар нь 2-оос илүүгүй байх нь зохимжтой бөгөөд хуулийн холбогдох зохицуулалтыг шүүгчийн гаргасан зөрчлийн хүнд хөнгөнд тохирсон байхаар өөрчлөх нь зүйд нийцнэ.

3. Шүүхийн ерөнхий зөвлөл, Шүүхийн сахилгын хорооны шүүгч бус гишүүнийг сонгон шалгаруулахтай холбоотой журмыг Байнгын хороо батлахаар заасан нь Үндсэн хуулийн байгууллагуудыг бүрдүүлэх ажил Байнгын хорооны түвшинд улс төрийн үзэмжээр шийдвэрлэгдэх нөхцөлийг бүрдүүлж байна. Үүнийг анхаарч, залруулах шаардлагатай.

4. Энэ хуулиар зөвхөн зөрчилд холбогдсон шүүгчийг хэргийн оролцогч гэж үзсэн нь буруу байна. Шүүхийн сахилгын зөрчил хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь зөвхөн

зөрчилд холбогдсон шүүгч болон Сахилгын хороо хоёрын хоорондын үйл хэрэг байж таарахгүй. Шүүхийн сахилгын хороонд хандан өргөдөл, гомдол гаргагчийг хэргийн оролцогч гэж үзэн түүнд хэргийн оролцогчийн бүх эрхийг эдлүүлэх нь уг маргаан үнэн зөв, шударгаар шийдвэрлэгдэх гол нөхцөлийн нэг юм. Гомдол, мэдээлэл гаргагч нь сахилгын зөрчил хэрхэн шалгагдаж байгаа болон хэрэгт авагдсан нотлох баримттай танилцах, сахилгын хороонд хандан хүсэлт гаргах, сахилгын хорооны шийдвэрт гомдол гаргах, бүрэлдэхүүнийг татгалзан гаргах зэрэг эрхтэй байх ёстой. Гэтэл энэ эрхийг олгоогүй нь шүүхийн сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа шударгаар явагдах нөхцөл бүрдээгүй байна гэсэн үг. Шүүхийн сахилгын хороонд хандан өргөдөл, мэдээлэл гаргагч иргэн нь гэрч, ажиглагч байж таарахгүй. Сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагааг бүхэлд нь сахилгын хороонд итгэн даатгаж болохгүй юм.

Түүнчлэн Шүүхийн сахилгын хорооны магадлалд зөвхөн оролцогч буюу ялангуяа илтгэгч гишүүн эсэргүүцэл гаргахаар заасан нь буруу юм. Илтгэгч гишүүний тухайд уг хэргийг мөрдөн шалгах зарчмын дагуу шалган нотлох баримтыг цуглуулан бэхжүүлж буй “мөрдөн байцаагч” тул түүнд эсэргүүцэл бичих үндэслэл, хэрэгцээ шаардлага байхгүй. Гомдлыг зөвхөн хэргийн оролцогч болох шүүгч болон гомдол гаргагч иргэн гаргах учиртай. Энэ хуулиар гомдол, мэдээлэл гаргагч иргэнийг хэргийн оролцогч гэж үзээгүй тул хэрэв илтгэгч гишүүн эсэргүүцэл бичихгүй бол сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа дуусгавар болж байна. Ийм процесс манай нөхцөлд тохирохгүй. Үндсэн хуульд заасан төрийн байгууллага, албан тушаалтанд өргөдөл гомдол гаргах иргэний үндсэн эрхэд нийцэхгүй. Иймд сахилгын хэрэг хянан шийдвэрлэх ажиллагаа зөрчилд холбогдсон шүүгч болон сахилгын хорооны хоорондын тохироо, үзэмжээр шийдвэрлэгдэх нөхцөл бүрүүлснийг зайлшгүй засаж залруулах шаардлагатай юм.

5. Шүүхийн сахилгын хорооны бүрэлдэхүүнийг шүүгч гишүүн, шүүгч бус гишүүн гэж ангилж буй нь буруу бөгөөд орон тооны гишүүн тул ямар нэгэн ангилалгүйгээр хэрэг хуваарилах журмын дагуу маргааныг шийдвэрлэх үүрэгтэй. Энэ үүднээс Шүүхийн сахилгын хорооны гишүүн томилогдсоноор тангараг өргөх эрх зүйн зохицуулалтыг шинээр хуульд тусгах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Улсын Их Хурал Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн энэхүү шинэчилсэн найруулгыг батлахдаа Засгийн газраас 2020 оны 4 дүгээр сарын 10-ны өдөр өргөн мэдүүлсэн төслийн 43 зүйл, нийт 274 хэсэг, заалтыг хөндөн өөрчилсөн байх бөгөөд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн хуулийн төслийг ийм өргөн хүрээнд шинэчлэн өөрчилсөн нь уг төслийн үндсэн үзэл баримтлалыг тодорхойгүй болгож, нэг ёсондоо үзэл баримтлалгүй хууль баталсан гэж дүгнэж болохоор байна.

Энэ байдал нь Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 35, 36 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийг үзэл баримтлалынх нь дагуу хэлэлцэх буюу батлах зарчим, шаардлагад нийцэхгүй бөгөөд эрх баригчид шүүх эрх мэдлийн гол хуульд тодорхой ашиг сонирхлоор, эрх зүйт төрийн ёсонд нийцэмгүй, туйлын хариуцлагагүй хандсан гэж үзэж байна.

Түүнчлэн Улсын Их Хурлын “Монгол Улсын Үндсэн хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх, түүнтэй холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” 2020 оны 02 дугаар тогтоолын хавсралтаар батлагдсан “Монгол Улсын Үндсэн

хуульд оруулсан нэмэлт, өөрчлөлтөд хууль тогтоомжийг нийцүүлэх хуваарь"-т Шүүхийн сахилгын хорооны тухай анхдагч хууль, Шүүхийн захиргааны тухай хуулийн шинэчилсэн найруулга, Монгол Улсын шүүхийн тухай, Шүүгчийн эрх зүйн байдлын тухай, Хуульчийн эрх зүйн байдлын тухай болон Шүүхийн иргэдийн төлөөлөгчийн эрх зүйн байдлын тухай хуулиудад тус тус нэмэлт, өөрчлөлт оруулахаар заасан нь шүүх эрх мэдлийн хүрээнд хийгдэх эрх зүйн шинэтгэлийн гол үзэл баримтлал болох учиртай байсан боловч мөн зөрчигджээ.

Мөн энэ хуульд Үндсэн хуулийн үзэл баримтлал, суурь зарчим ёсоор шүүх эрх мэдлийн гол баталгаа болдог Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн үндсэн бүрэн эрхийг бүрхэгдүүлж гажуудуулсан чамгүй олон зохицуулалт байна.

Иймд Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Гучин гуравдугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн 1, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 8 дахь хэсгийг тус тус үндэслэн Монгол Улсын шүүхийн тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.2.4 дэх заалт, 25 дугаар зүйлийн 25.8.2 дахь заалт, 29 дүгээр зүйлийн 29.3 дахь хэсэг, 30 дугаар зүйлийн 30.3, 30.4 дэх хэсэг, 36 дугаар зүйлийн 36.8, 36.9, 36.10 дахь хэсэг, 44 дүгээр зүйлийн 44.2 дахь хэсэг, 57 дугаар зүйлийн 57.1.5, 57.1.7, 57.1.8 дахь заалт, 76 дугаар зүйлийн 76.2, 76.3 дахь хэсэг, 77 дугаар зүйлийн 77.1-77.11 дэх хэсэг, 95 дугаар зүйлийн 95.3, 95.4, 95.5, 95.7 дахь хэсэг, 101 дүгээр зүйлийн 101.5 дахь хэсэг, 105 дугаар зүйлийн 105.8 дахь хэсэг, 110 дугаар зүйлийн 110.6, 110.7 дахь хэсэг, 111 дүгээр зүйлийн 111.2 дахь хэсэг, 112 дугаар зүйлийн 112.8 дахь хэсэг, 113 дугаар зүйлийн 113.2.1 дэх заалтад тус тус хэсэгчлэн хориг тавьж байна.

Хоригийг зохих хууль, журмын дагуу хэлэлцэн шийдвэрлэнэ үү.